

VI. Alföld Konferencia

ÚJRAKEZDŐK A PERIFÉRIÁN – LESZAKADÁS, VÁLSÁG ÉS HELYI VÁLASZOK AZ ALFÖLDÖN ÉS AZON TÚL

Tisztelt Érdeklődők! Kedves Kollégák!

A konferencia nyitása eredményeként többen is jelezték, hogy önállóan, vagy a békéscsabai szervezők segítségével szívesen jelennének meg tematikus szekcióval a konferencián. Ennek alapján a következő témák körvonalazódtak:

A délelőtti folyamán **két kerekasztal beszélgetés**re kerülne sor:

1. 'Periféria-kutatás – Alföldkutatás: Változó hangsúlyok, megközelítések, módszerek' Visszatekintés az Alföldhöz kötődő kutatókkal. Visszatekintés a kutatói életpályák fordulópontjaira, az Alföldhöz kötődő meghívott beszélgetőpartnerekkel (Tervezett résztvevők: Csatári Bálint, Dövényi Zoltán, Rakonczai János, további egy felkérés véglegesítése szervezés alatt. Moderátor: Nagy Gábor)
2. Kerekasztal-beszélgetés a perifériakutatás módszertani és etikai dilemmáiról – Meghívott vitapartnerekkel (3 fő biztos, egy további szereplő részvétele véglegesítés alatt. Moderátor: Timár Judit, szervező: Mihály Melinda)

A délutáni program a **tematikus szekciók**kal folytatódna (két etapban 4-4 szekciót tervezünk indítani) a következő témákban:

- A gazdasági megújulás lehetőségei a vidéki városokban – Innovációk és klaszterek. (Moderátor: Gyulai Tamás)
- A gazdasági szereplők peremhelyzetre adott válaszai – Térségi potenciálok, lokális / egyedi stratégiák. (Moderátor: Molnár Ernő, Nagy Erika)
- A klímaváltozás környezeti és társadalmi kihívásai és az általuk kiváltott reakciók (Moderátor: Hoyk Edit, Kovács András Donát)
- Társadalmi innováció és társadalmi vállalkozások - a válságra adott helyi válaszok (Moderátor: Mihály Melinda)
- Különböző társadalmi-térbeli helyzetek, eltérő fejlesztési lehetőségek a községi szegregátumokban (Moderátor: Szarvák Tibor, Kovács Gábor)
- Szolidaritás és válság – kerekasztal-beszélgetés (Moderátor: Kincse Szabolcs, Mihály Melinda)
- Újrakezdés történeti perspektívából – Fordulópontok, csomópontok, elágazások az Alföld vagy egyes tájak, települések fejlődésében (Moderátor: Nagy Gábor)
- Az állam szerepe a vidéki terek fejlesztésében – Segít, támogat, orientál, presszionál? (Moderátor: Velkey Gábor)

Az előadása címét és absztraktot még le nem adott, de a rendezvény iránt érdeklődő résztvevőktől azt kérjük, hogy tervezett előadásuk tematikáját próbálják meg a megadott témakörökhöz közelíteni.

A leadás határideje 2018. szeptember 30, a címetek és összefoglalókat Nagy Gábornak kérjük küldeni e-mailben erre a címre: nagyg@rkk.hu.

A konferencia tervezett időbeosztása

9:00-tól	Regisztráció – az előtérben
10:00-tól	délelőtti program a Konferenciateremben
10:00 -10:10	A konferencia munkájának megnyitása, a jelenlévők köszöntése (Velkey Gábor)
10:10-11:30	Kutatás-módszertani kerekasztal és vita (Moderátor: Timár Judit, Mihály Melinda)
11:30-12:30	Kutatói életpályák csomópontjai – kerekasztal (Moderátor: Nagy Gábor)
12:30-13:30	Büféebéd (helyben)
13:30-tól	délutáni program a szekciótermekben
13:30-15:00	Párhuzamos szekciók (4 db) előadások és vita
15:00-15:15	Kávészünet
15:15-16:45	Párhuzamos szekciók (4 db) előadások és vita
16:45-17:00	A konferencia zárása

Színhely: MTA KRTK RKI Alföldi Tudományos Osztály, Békéscsaba, Szabó Dezső u. 42.

A konferencia-részvétel költsége:

A konferencián való részvétel regisztrációs díjhoz kötött. Annak érdekében, hogy lehetőséget biztosítsunk a nehezebb pénzügyi helyzetben lévő kutatók és civilek konferencián történő részvételére, három típusú regisztrációs díjat különböztetünk meg:

- 12 000 Ft – Szolidaritási regisztrációs díj
- 6 000 Ft – Sztenderd regisztrációs díj
- 3 000 Ft – Csökkentett regisztrációs díj

Kérjük azokat a kutatókat vagy civileket, akiknek az intézeti vagy egyéb projektekből származó pénzügyi helyzete lehetővé teszi, fizessék meg a szolidaritási regisztrációs díjat, ezzel is segítve azon kutatók és civilek részvételét, akik nehezebb pénzügyi helyzetben lévő intézetekből vagy intézeti háttér nélkül érkeznek. A szolidaritási regisztrációs díjából fedezzük majd a csökkentett regisztrációs díjjal érkező kutatók és civilek részvételi költségét.

A csökkentett regisztrációs díjat olyan fiatal vagy nyugdíjas kutatóknak és civil szervezetek képviselőinek ajánljuk, akik szívesen részt vennének a konferencián, de nem engedhetik meg maguknak a sztenderd regisztrációs díj megfizetését.

A sztenderd regisztrációs díj fedezi a konferencián résztvevő egy főre eső részvételi költségeket. Minden olyan jelentkezőnek ezt ajánljuk, aki megengedheti magának, hogy a konferencián normál regisztrációs díjjal vegyen részt.

A tervezett szekciók, kerekasztalok tematikái:

Kerekasztal-beszélgetés a perifériakutatás módszertani és etikai dilemmáiról

A kerekasztal-beszélgetés célja, hogy eltérő módszertani megközelítéssel dolgozó kutatókkal közösen vitassunk meg a perifériakutatási gyakorlatokhoz kötődő módszertani kérdéseket. A kutató kutatásba történő bevonódását többféle szinten igénylő kvalitatív megközelítések (pl. félig strukturált interjúk, művészetalapú kutatás, pszichodráma) kapnak hangsúlyt. Beszélgetést kezdeményezünk a kutatói pozicionalizáltságról és arról, hogy az milyen hatással van az alkalmazott módszertanra. Arról is szó lesz majd, hogy milyen kutatásetikai dilemmákkal kell szembenézni a társadalmilag és térben is marginalizált csoportokról, illetve a velük együtt végzett vizsgálatokban. A vitában a hozzászólás lehetőségét a hallgatóság számára is biztosítjuk.

Tervezett meghívottak:

1. Kóczé Angéla (CEU, pszichodráma facilitátor) https://people.ceu.edu/angela_kocze Interjúk és pszichodráma, mint érzékenyítő módszer.
2. Németh Krisztina (MTA KRTK RKI KÉTO) Interjúk és más innovatív kvalitatív módszerek a vidékkutatásban.
3. Horváth Kata/Oblath Márton (<http://angelusz.elte.hu/tanarok>) A művészetalapú részvételi ifjúságkutatás, módszerei.

Milyen lehetőség és tér nyílt az Alföld és a vidékkutatás számára a rendszerváltás előtt és után? – Visszatekintés a kutatói-oktatói életpályák fordulópontjaira

Tervezett meghívottak:

1. Csatári Bálint, a Kecskeméti Településkutató Csoport alapítója és vezetője, az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet igazgatója, az SZTE címzetes egyetemi docense, vidékkutató, a Vidék Hálózat elnöke
2. Dövényi Zoltán, a Békéscsabai Földrajzi Kutatócsoport egyik alapítója, az MTA Földrajzkutató Intézet Társadalomföldrajzi Osztály vezetője, a PTE Földrajzi Intézet vezetője, majd a Doktori Iskola vezetője, egyetemi tanár, az MTA Doktora
3. Rakonczai János, a Békés Megyei Tanács tudományos titkára, a Békéscsabai Földrajzi Kutatócsoport tagja, az SZTE Természeti Földrajzi Tanszék helyettes vezetője, egyetemi tanár, az MTA Doktora.

Mindháromuk életének, kutatói pályájának jelentős része még az „átkosban” indult, megtapasztalták a rendszerváltás körüli zűrzavart, majd több, éppen aktuális kutatási–tervezési–fejlesztési divathullámot. Generációkat oktattak a felsőoktatásban és azon kívül. Felhalmozott tudásuk, a változások meg- és túlélése fontos tapasztalat lehet a kezdő kutatók és a vidékért tenni akarók számára is.

A gazdasági megújulás lehetőségei a vidéki városokban – Innovációk és klaszterek.

Az elmúlt évtizedek során több metodika is előtérbe került a regionális innovációs rendszerek elméletében: a regionális előretétekintés („regional foresight”) a 21. század első éveiben volt az érdeklődés homlokterében, a következő évtizedben az intelligens szakosodás („smart specialisation”)

volt prioritálva az Európai Unióban, jelenleg pedig az ipari modernizáció (industrial modernisation) és a digitális átalakulás (digital transformation) van középpontba állítva. Mindez idő alatt a régiók szerepe is átalakult: a régiók jelentősége megmaradt (bár némileg csökkent), de nagyon felerősödött a városok szerepe. (Ezt jelzi az is, hogy a régiók hagyományos „Open Days” rendezvénye már évek óta a „városok és régiók” eseményeként kerül megrendezésre.

Magyarországon a területi fejlesztések többé-kevésbé követték az európai tendenciákat, de az aktuális politikai akarat sokkal meghatározóbb befolyással bírt. A térségi fejlesztések tervezésében és megvalósításában ezért felértékelődött a klaszterek szerepe, mint az európai együttműködésekben is érdemi partneri szerep betöltésére képes magyarországi partnerek. A szintén egyre fontosabb szerepet betölteni képes városoknak ezért érdemes lényeges szereplőként (mint „regional stakeholder”) tekinteni a klaszterekre és velük együttműködve alkotni meg a város modern stratégiáját a digitális korban. A szekció előadói ezt a kérdéskört tudják különböző megközelítésben körüljárni.

A gazdasági szereplők peremhelyzetre adott válaszai – Térségi potenciálok, lokális / egyedi stratégiák

Közel 30 évvel a rendszerváltás után a külföldi működőtőke importjára építő, exportorientált gazdaságfejlesztési stratégiát követő, időközben EU-taggá vált kelet-közép-európai országok nemzetközi ipari hálózatokba történő nagyarányú, ámde egyenlőtlen mértékű bekapcsolódása figyelhető meg. Az ipar nagyobb részét és dinamikusabb ágazatait tömörítő északnyugati régiók, illetve az újrapiarosodási folyamatból többnyire kimaradó keleti perifériák kettőssége még az Alföldön belül is jellemző, ahol a szektor megújulása elsősorban a főváros-közelbeli térségek (mindenekelőtt a Jászság és Kecskemét) gazdaságában érhető tetten. Úgy tűnik, hogy a feldolgozóiparnak a 21. század területi egyenlőtlenségeinek alakításában is van némi szerepe.

A régió nagyipari kultúrájának jelentős része a szocialista időszak Alföld-iparosításához köthető, melynek az 1950-es évek nehézipari beruházásai, valamint az – idén 50 éve indult – Új Gazdasági Mechanizmus korszakának dekoncentrált iparosítása egyaránt részét képezték. A létrejött ipar szerkezeti sajátosságai (élőmunka-igényes tevékenységek felülreprezentáltsága, erős kötődés a mezőgazdasághoz és a keleti piacokhoz, továbbá a kis- és középvárosokra jellemző, függő helyzetű részlegipar nagy súlya) azonban – különösen a rendszerváltás gazdasági átalakulása során – hátrányosnak bizonyultak, illetve (a téma kutatói részéről) komoly kritikák tárgyát képezték. Nem kedvezett a régió ipari megújulásának a külföldi működőtőke befektetések 1990-es években jellemző „mérsékelt” érdeklődése sem.

Megtapasztalva ugyanakkor az ipar növekedésének egyes alföldi térségekben „észak-dunántúli” léptékű lendületét az ezredforduló után, másrészt számos ipari szereplő sikeres működését az újrapiarosodó térségeken kívül is, joggal vetődhet fel a megfigyelhető tendenciák újraértékelésének igénye. Milyen térbeli és szerkezeti sajátosságokat mutat az Alföld ipara napjainkban? Hogyan befolyásolja a múlt öröksége – illetve általában a helyspecifikus tényezőkinálat – az ipar fejlődési pályáját? Miként hatott a közelmúlt gazdasági válsága az alföldi ipar fejlődésére? Mennyiben beszélhetünk a területi egyenlőtlenségek újratermeléséről – ezúttal nem a több telephelyes állami vállalatok, hanem a külföldi szereplők által irányított globális termelési hálózatok szervezeti keretei között? Mennyire reálisak az (újra)iparosítást propagáló elképzelések, lehet-e húzóágazat az ipar a 21. századi Alföldön?

E kérdésekre keresünk választ a VI. Alföld Konferencia e szekciójának munkája során, ahová várjuk minden potenciálisan kapcsolódó előadó jelentkezését.

A klímaváltozás környezeti és társadalmi kihívásai és az általuk kiváltott reakciók

A szekcióban a klímaváltozáshoz kapcsolódóan több témát is szeretnénk körbejárni, úgymint:

- a nemzeti szintű klímapolitikák alakulását a posztszocialista térségben és azon belül hangsúlyosan Magyarországon;
- a gazdálkodók klímaváltozással kapcsolatos informáltságát, egyéni stratégiáik alakulását;
- a klímaváltozás várható hatásaira történő városi szintű adaptációs kísérleteket;
- vagy éppen, a klímaváltozás lehetséges befolyását a népesség hosszú távú térbeli mozgásaira.

Társadalmi innováció és társadalmi vállalkozások - a válságra adott helyi válaszok

A periferezálódás kutatásában egyre nagyobb figyelem irányul a helyi válaszokra, amelyek a gazdasági, társadalmi és környezeti kihívások egy vagy több aspektusát érintik. Ehhez kapcsolódóan a „társadalmi innováció” és a „társadalmi vállalkozás” koncepciók egyre népszerűbbek a szakpolitikai döntéshozók, kutatók, fejlesztő szervezetek vagy a helyi szereplők körében. A társadalmi vállalkozás és társadalmi innováció magyarországi kontextusának megvitatását célozza a szekció. A társadalmi vállalkozások és a társadalmi innováció különböző értelmezései mentén szeretnénk végigjárni, hogy milyen kihívásokra adhatnak választ a szociális és szolidáris gazdaság szereplői, és hogy milyen korlátokkal kell szembenézzenek. A munkaerőpiaci-integrációt célzó szociális szervezetekre irányuló kutatások mellett a részvételi demokráciát erősítő, képességalapú helyi fejlesztési programokat bemutató helyiek vagy az ezeket a kezdeményezéseket vizsgáló kutatók jelentkezését várjuk. A módszertant tekintve a szekció nyitott a kvantitatív kutatások mellett a kutató különböző szinten történő bevonódását igénylő kvalitatív kutatásokra (interjúk, etnografikus módszerek, részvételi akciókutatás) is.

Különböző társadalmi/térbeli helyzetek, eltérő fejlesztési lehetőségek a községi szegregátumokban

Jelen szekcióban a következő témakörökhöz várunk előadásokat:

- a szegregált élethelyzetek csökkentését jelentő jó gyakorlatok szociológiai – fejlesztéspolitikai megközelítései;
- szegregátum-mozaik (milyen társadalmi/szociálpolitikai/földrajzi/igazgatási/fejlesztési, szolgáltatási stb. tényezők határozhatják meg egy-egy szegregátum állapotát);
- fejlesztési szempontú módszertani megközelítések; lakhatási körülmények; „szegénydrogozás” útjai, jellemzői;
- a szegregált élethelyzetek változásának társadalomtörténeti keretei;
- a tanoda típusú fejlesztések települési megvalósításának társadalmi-pedagógiai háttere;
- mikro/makro hatások a szegregált élethelyzetek csökkentését célzó programokban stb.

Szolidaritás és válság – civil-kutatói kerekasztal-beszélgetés

A 2008-ban bekövetkező gazdasági világválság különösen érzékenyen érintette a világgazdaság fél-perifériáján elhelyezkedő országokat (így Magyarországot is). A növekvő társadalmi egyenlőtlenségekkel párhuzamosan a demokratikus berendezkedést veszélyeztető populizmus is egyre inkább erősödik. Ezzel párhuzamosan egyre jobban érzékelhetőek a klímaváltozás hatásai, amik ugyancsak a nehéz társadalmi-gazdasági helyzetű lakosságot érintik a legérzékenyebben. A kerekasztal-beszélgetés fő témája, hogy a jelen társadalmat meghatározó társadalmi, környezeti és gazdasági válságok kontextusában hogyan értelmezhető a szolidaritás. A gazdasági centrumokon kívül eső, periferezált (vidéki és városi) terekben működő civil szervezetek képviselőivel és kutatókkal azt igyekszünk megérteni, hogy milyen módon gyakorolható helyi szinten a szolidaritás és hogy milyen erőforrások mobilizálhatóak a nagyobb társadalmi és környezeti igazságosság elérése érdekében.

Újrakezdés történeti perspektívából – Fordulópontok, csomópontok, elágazások az Alföld vagy egyes tájak, települések fejlődésében

Az eddigi hagyományokat részlegesen megújítva – hiszen az eddigi alkalmakkor is minden esetben egy-egy hívószóra/mondatra volt felfűzve a konferencia témája – most néhány évfordulóra, mint fontos, a mának is üzenő fordulóra is szeretnénk építkezni a konferencia tematikájának kialakításakor.

Egyik fókuszunk a megye és a tágabb Alföld újratelepülése, kultúrtájja formálódása, az együttélésből és –munkálkodásból kinövő sajátos fejlődési pályák, lokális társadalmak, gazdasági modellek megjelenése, megerősödése, megrekedése, töréspontjai, a folyamatos újrakezdések és útkeresések térben és időben. – Apropó: Békéscsaba újratelepülése 300 éve volt.

Ötven éve jelent meg (1968) az akkori szocialista rendszer nagyszabású reformtörekvése az ún. Új Gazdasági Mechanizmus (kicsit korábban az agrárszféra magyar modelljének csírái). Ennek apropóján érdemesnek véljük végiggondolni, milyen örökséget vett át, formált újra és adott tovább az 1945-89 közötti évtizedek között regnáló hatalom. Élnek-e tovább a mában szocialista korszak gazdasági, társadalmi, települési, térszerkezeti vonásai? Mennyiben határozták meg a kiinduló állapotok a piacgazdaság korszakában befutott fejlődési pályát? Mennyiben okolhatók az egyes helyek és terek leszakadásáért, elmaradottságáért, a lokális közösségek felbomlásáért stb.?

Nagyjából ugyanekkorra tehető a hagyományos társadalmi modell és a kapitalizmus „fősodra” ellen tiltakozó diákmozgalmak megjelenése a nyugati társadalmakban is, melyek új értékeket, látásmódot, világnézetet hoztak magukkal, mintegy megelőlegezve a posztmodern korszakot. Ez a szemlélet jelen van-e az Alföld mai társadalmában? Nyomozhatók-e egyes elemei? Ennek hozadékeként értelmezhetjük-e a szolidaritás / szolidáris gazdaság, az önségítés, az alulról szerveződő közösségek – elsősorban a rendszerváltás utáni – megerősödését, egyes társadalmi innovációk megjelenését?

Végül, de nem utolsósorban, tíz éve tört ki korunk legjelentősebb, valóban globálisnak nevezhető gazdasági válsága, mely ráerősített a hazai, 2006-tól induló belső válságperiódusra. Ennek kapcsán feltehető a kérdés: egy évtized után honnan-hová jutottunk? Milyen problémákat sikerült kezelni és milyen eszközökkel? Milyen egyenlőtlenségek oldódtak, melyek nem, illetve jöttek-e létre a válságkezelés nem kívánt következményeként új egyenlőtlenségek, periférikus helyzetek, függőségek

a szűkebb-tágabb térségben? Hogyan reagáltak a helyi szereplők saját változó – vagy éppen permanensen kedvezőtlen – helyzetükre?

Ehhez várjuk előadók, vitázók és érdeklődők jelentkezését!

Az állam szerepe a vidéki terek fejlesztésében – Segít? Támogat? Orientál? Presszionál?

Az állam a társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek formálódásának kulcsszereplője az intézményi (köz)szolgáltatások és az infrastrukturális rendszerek működtetőjeként, a piaci folyamatok szabályozójaként, a fejlesztéspolitika letéteményeseként, a mindennapi élet kereteinek alakítójaként. A vitaülés célja, hogy megragadjuk és értelmezzük ezeket a szerepeket a periférikus térségek kontextusában, különös tekintettel az állami politikák/intézményi gyakorlatok társadalmi-térbeli következményeire, állam és a helyi-térségi szereplők viszonyára, utóbbiak intézményi átrendeződésekre adott válaszáira.